

היבטים ציבוריים בפעילות מפעלי ים המלח

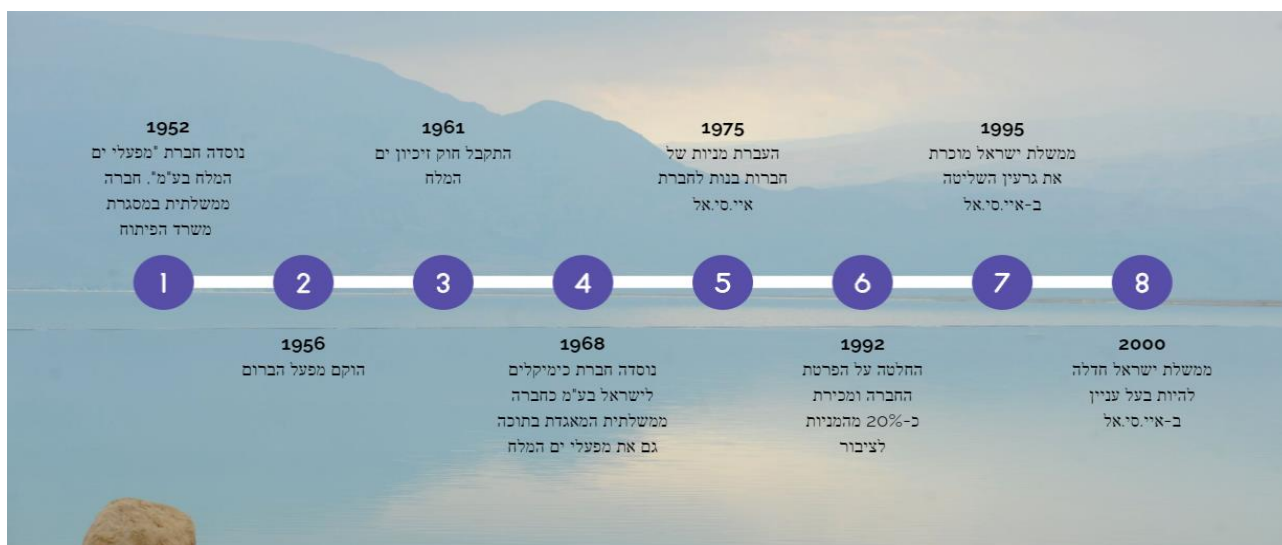
מסמך זה נכתב לקראת דיון הוועדה המיוחדת לעניין הקרן לאזרחי ישראל ב-26 במרץ 2024 בנושא: תום תקופת הזיכיון של כי"ל. במסמך מובאים נתונים על התוצרים העיקריים של מפעלי ים המלח, נתונים כספיים, נתונים על התמלוגים ששילמה החברה למדינה בשנים 2016–2023 ועל ההיטל על רווחי יתר ממשאבי טבע (ועדת ששינסקי (2) ועיקרי ההמלצות של הצוות הבין-משרדי לעניין עתיד הזיכיון במפעלי ים המלח, אשר צפוי לפוג בסוף מרץ 2030.

1. מידע כללי: קבוצת ICL¹

1.1 התפתחות חברת מפעלי ים המלח

חברת **מפעלי ים המלח בע"מ** (להלן: מי"ה) נוסדה בשנת 1952 כחברה ממשלתית, במסגרת משרד הפיתוח. בשנת 1968 נוסדה חברת **כימיקלים לישראל בע"מ** (להלן: כי"ל) כחברה ממשלתית, המאגדת גם את מפעלי ים המלח. בשנת 1975 הועברו לחברת כי"ל חלק ממניות חברות הבת, ובהן מי"ה, רותם ישראל, חברת הברום ותרבות ברום. בשנת 1992 הוחלט על הפרטת החברה, וכ-20% מהמניות נמכרו לציבור. בשנת 1995 מכרה הממשלה את גרעין השליטה בחברת כי"ל לחברה לישראל בע"מ, ובשנת 2000 חדלה מדינת ישראל להיות מוגדרת כבעלת עניין בחברת כי"ל. מדינת ישראל מחזיקה במניית מדינה מיוחדת בכי"ל ובחלק מחברות הבת הישראליות של החברה, ובשל כך יש לה זכות, בין היתר, להגביל העברת נכסים מסוימים ואת רכישת המניות מההון המונפק של החברה מעבר לרף מסוים. כיום שמה המשפטי של החברה הוא אי.סי.אל גרופ בע"מ, ושמה המסחרי הוא אי.סי.אל, או ICL. בתרשים 1 שלהלן מוצגות אבני דרך בהתפתחות מפעלי ים המלח מהקמתם ועד היום.

תרשים 1: ציר זמן שינויים בחברות כימיקלים לישראל ומפעלי ים המלח

¹ הבורסה לני"ע בתל אביב, מאיה, אי.סי.אל (ICL) בע"מ, דוח שנתי לתקופה המסתיימת ביום 31 בדצמבר 2020, 16 במרץ 2021.

בחוק **זיכיון ים המלח, התשכ"א-1961**, מוסדר מתן הזיכיון לשימוש באוצרות ים המלח. בחוק המקורי נקבע כי תקופת הזיכיון תסתיים ב-31 במרץ 1999. בתיקון לחוק משנת 1986 נקבע כי הזיכיון יוארך עד **31 במרץ 2030**.² תיקון לחוק משנת 1995 מכפיף את מי"ה להוראות חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965, למעט סייגים.³

1.2 תוצרי החברה

מי"ה היא חברה גלובלית המייצרת מוצרים בעבור שוקי המזון, החקלאות והתעשייה. מלבד הפעילות בתחומי ישראל, יש לחברה מכרה אשלג **בספרד**, מתקני ייצור ברום **בהולנד ובסין**, מכרה פוספט **בסין**, משאבי פוליסולפט **באנגליה** ומפעלים לייצור מוצרי המשך ברחבי העולם. מי"ה כורה שלושה משאבי טבע עיקריים, כמפורט להלן:

ברום: משמש לייצור מעכבי בעירה ומינרלים לתעשיות המזון, הנפט והגז, המסת שלגים ותעשיית התרופות;

אשלג: משמש בעיקר לדשנים. תוצר לוואי של האשלג הוא מגנזיום, שממנו גם מיוצרים תוצרים לתעשייה;

פוספט: משמש בעיקר לייצור חומצות ומלחי פוספט לשימושים חקלאיים ותעשייתיים.

2. נתונים כלכליים

בלוח 1 מוצגים נתונים מהדוחות הכספיים של קבוצת כי"ל לשנים 2017-2023.

לוח 1: נתוני דוחות רווח והפסד מאוחדים של קבוצת כי"ל לשנים 2017-2023 (מיליוני דולרים)⁴

סעיף	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	שינוי 2023-2022
מכירות	5,418	5,556	5,271	5,043	6,955	10,015	7,536	-24.8%
עלות המכירות	3,746	3,702	3,454	3,553	4,344	4,983	4,865	-2.4%
רווח גולמי	1,672	1,854	1,817	1,490	2,611	5,032	2,671	-46.9%
רווח גולמי ב-%	31%	33%	34%	30%	38%	50%	35%	
הוצאות מכירה, שינוע ושיווק	746	798	767	766	1,067	1,181	1,093	-9.1%
הוצאות הנהלה וכלליות	261	257	254	232	276	291	260	-10.7%
הוצאות מחקר ופיתוח	55	55	50	54	64	68	71	4.4%
הוצאות אחרות	90	84	30	256	57	30	128	326.7%
הכנסות אחרות	-109	-859	-40	-20	-63	-54	-22	-59.3%
רווח תפעולי	629	1,519	756	202	1,210	3,516	1,141	-67.5%
הוצאות מימון נטו	124	158	129	158	122	113	168	48.7%
חלק ברווחי חברות מוחזקות	0	3	1	5	4	1	1	0.0%
רווח נקי לפני מיסים	505	1,364	628	49	1,092	3,404	974	-71.4%
מיסים	158	129	147	25	260	1,185	287	-75.8%
רווח נקי לאחר מיסים	347	1,235	481	24	832	2,219	687	-69.0%
רווח נקי לאחר מיסים ב-%	6.4%	22.2%	9.1%	0.5%	12.0%	22.2%	9.1%	

אפשר לראות את הדברים הבאים:

- בשנת 2023 המכירות היו כ-7.5 מיליארד דולר, ירידה של כ-25% לעומת 2022, הרווח הנקי לאחר מס היה כ-0.7 מיליארד דולר, ירידה של כ-71%, ותשלום המסים היה כ-287 מיליון דולר, ירידה של כ-76%.

² הכנסת, מאגר החקיקה הלאומי, [חוק זיכיון ים המלח \(תיקון מס' 2\)](#), התשמ"ו-1986.

³ הכנסת, מאגר החקיקה הלאומי, [חוק זיכיון ים המלח \(תיקוני חקיקה\)](#), התשנ"ה-1995.

⁴ הבורסה לני"ע בתל אביב, מאיה, קבוצת כי"ל, [דוחות כספיים לשנת 2023](#), שנים שונות, עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. בשנת 2018 היה לחברה **רווח הון** של כ-841 מיליון דולר אשר הגדיל את סעיף הכנסות אחרות ואת הרווח לפני מס. רווח הון זה פטור ממס, ועל כן שיעור המס מהרווח הנקי לפני מיסים בשנה זו היה כ-9.5%, בהשוואה לכ-35.2% בממוצע ביתר השנים.

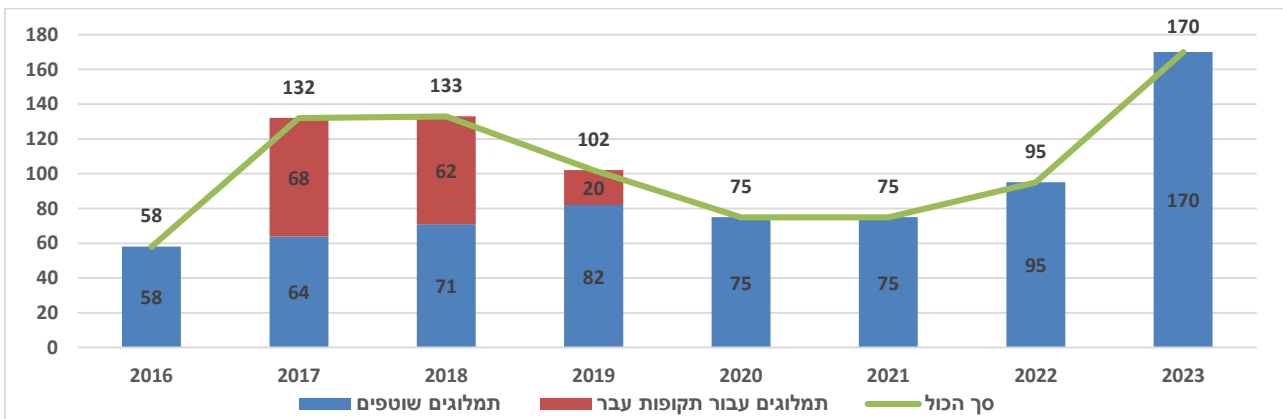
- בשנת 2022 המכירות היו כ-10 מיליארד דולר, עליה של כ-44% לעומת 2021, הרווח הנקי לאחר מס היה כ-2.2 מיליארד דולר, עלייה של כ-167%, ותשלום המסים היה כ-2.1 מיליארד דולר, עלייה של כ-356%. שיעור הרווח הנקי בשנת 2022 היה כ-22.2%, הגבוה ביותר מאז 2016 (מלבד שנת 2018, בה היו הכנסות חריגות אחרות).
- רווחיות כ"ל קשורה לתנודתיות במחירי הסחורות. כך, בשנת 2022 מחיר ממוצע של אשלג היה כ-682 דולר לטון עליה של כ-92% לעומת 2021, בשנת 2023 המחיר ירד לכ-393 דולר לטון, ירידה של כ-42%.⁵

לפי הדוח השנתי של החברה, כ"ל בעלת עמדות מובילות ברבים מהשווקים המרכזיים בהם היא פועלת. היא המובילה המובהקת בשוק הברום, עם כשליש מהייצור העולמי. בשוק האשלג, לפעילות בים המלח יש עמדה תחרותית מובילה, והיא בין ספקי האשלג התחרותיים ביותר לסין, הודו וברזיל. בשנת 2023 מכירות האשלג היו כ-2.1 מיליארד דולר, ושוק האשלג העולמי היה כ-60 מיליארד דולר,⁶ קרי נתח שוק עולמי של כ-3.5%. היתרונות התחרותיים של כריית אשלג וברום בים המלח נובעים מעלויות כרייה נמוכות, ויכולת אחסון בעלות נמוכה בשל תנאי האקלים בים המלח.

2.1 משטר פיסקלי

המשטר הפיסקלי המוטל על החברה מחולק לשלושה מיסים, בדומה לחברות להפקת גז טבעי, כמפורט להלן: **תמלוגים**, כשיעור מהמכירות, המועברים לחשב הכללי ולאוצר המדינה; **מס חברות**, כשיעור מהרווח הנקי, המועבר לרשות המיסים ולאוצר המדינה; **מס רווחי יתר** על משאבי טבע, המועבר לקרן לאזרחי ישראל. בתרשים 2 שלהלן מוצגים התמלוגים של חברת כ"ל שילמה למדינה בשנים 2016-2023.

תרשים 2: התמלוגים של חברת כ"ל למדינה בשנים 2016-2023, במיליוני דולרים⁷

מהתרשים עולה כי בשנים 2016-2023 שולמו כ-690 מיליון דולר תמלוגים שוטפים וכ-150 מיליון דולר תמלוגים בעבור שנים קודמות (בשנים 2017, 2018 ו-2019), ובסך הכול כ-840 מיליון דולר. כאמור, התמלוגים נגבים על ידי החשב הכללי ומועברים לאוצר המדינה, ואינם חלק מהיטל רווחי יתר ממשאבי טבע המועבר לקרן לאזרחי ישראל.

⁵ ש.ם.

⁶ Grand View Research, [Potash Market Size 2023-2030](#), accessed: March 21, 2024.

⁷ הבורסה לני"ע בתל אביב, מאיה, קבוצת כ"ל, [דוחות כספיים לשנים 2022-2016](#), עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת. ICL, Reports, News & Events, [Financial Reports, 2023](#), accessed: March 19th 2024.

2.2 היטל רווחי יתר ממשאבי טבע

בעקבות יישום מסקנות הוועדה לבחינת המדיניות הפיסקלית בנושא משאבי נפט וגז (ששינסקי 1)⁸ באשר להטלת היטל רווחי יתר על גז טבעי, נוצר חוסר אחידות בין מנגנון המיסוי על גז טבעי לבין משאבי טבע אחרים, כגון אשלג וברום. בשנת 2013 הוקמה הוועדה לבחינת חלק המדינה המתקבל בעד השימוש של גורמים פרטיים במשאבי טבע לאומיים (ששינסקי 2).⁹ בסעיף 6 לחוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2015–2016 תוקן חוק קרן לאזרחי ישראל, לפיו הקרן תקבל הכנסות גם ממשאבי טבע אחרים, בעיקר ממחצבים מים המלח.¹⁰ גביית היטל החלה ב-1 בינואר 2016.

2.2.1 חישוב ההיטל

חישוב רווח היתר ממשאבי טבע שונה מצורת חישוב היטל רווחי יתר מנפט ומגז טבעי. היטל רווחי יתר ממשאב טבע מחושב בשני שלבים, בכל שנה בפני עצמה ועל כל משאב טבע בנפרד. רווחי יתר מחושב אפוא כך:

רווח תפעולי מתואם (על בסיס חשבונאי)
בניכוי (-)
14% מהעלות המופחתת של הרכוש הקבוע
רווח יתר

במקרה שיש רווח יתר, בוחנים מה היחס בין רווח היתר לעלות המופחתת של הרכוש הקבוע, בשתי מדרגות:

- רווחי יתר עד 6% מהעלות המופחתת של הרכוש הקבוע – שיעור היטל רווחי היתר הוא 25%.
- כל רווחי יתר מעל ל-6% מהעלות המופחתת של הרכוש הקבוע – שיעור היטל רווחי היתר הוא 42%.

2.2.2 תשלום היטל רווחי יתר ממשאבי טבע על ידי קבוצת ICL

על פי הדוחות הכספיים של קבוצת ICL, וכפי שפירסמה בהודעה לבורסה לני"ע בתל אביב ב-27 ביולי 2022, החברה חתמה על הסכם פשרה עם רשות המיסים לגבי תשלום היטל של 188 מיליון דולר בעבור השנים 2016–2020, ועל מתווה לחישוב גובה ההיטל משנת 2021. המחלוקת העיקרית היתה באשר לחישוב הרכוש הקבוע, שהוא פרמטר חשוב בעת חישוב גובה ההיטל. בעבור שנת 2022 שילמה הקבוצה היטל של 265 מיליון דולר (188 מיליון דולר במסגרת ההסכם לשנים 2016–2020 ו-72 מיליון דולר לשנת 2022) ובעבור שנת 2023 שולמו 62 מיליון דולר.¹¹ עד סוף שנת 2023, סך ההיטלים החלטים ושאינם חלטים ממשאבי טבע היו כ-2.55 מיליארד ש"ח (39%), מנפט וגז טבעי היו כ-4 מיליארד ש"ח (61%), ובסך הכול כ-6.55 מיליארד ש"ח.¹²

3. חידוש זיכיון הכרייה בים המלח

כאמור, תקופת הזיכיון לכריית משאבי טבע מים המלח צפויה להסתיים במרץ 2030, ובשל כך צפוי להתפרסם מכרז חדש לתקופת זיכיון נוספת. בעבר, לנוכח ביקורת ציבורית בעניין מחלוקות על תשלום היטל רווחי יתר, הועלתה

⁸ הוועדה לבחינת המדיניות הפיסקלית בנושא משאבי נפט וגז (ועדת ששינסקי 1), ינואר 2011.

⁹ הוועדה לבחינת חלק המדינה המתקבל בעד השימוש של גורמים פרטיים במשאבי טבע לאומיים, נספח ו' – כתבי מינוי, 17 ביוני, 2013.

¹⁰ חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2015 ו-2016), התשע"ו-2015.

¹¹ הבורסה לני"ע בתל אביב, מאיה, הסכם פשרה עם רשות המיסים בקשר עם חוק מיסוי רווחים ממשאבי טבע, 27 ביולי 2022. דוח כספי 2023, עמוד 350, 14 במרץ 2024.

¹² רשות המיסים, התכתבות, 14 במרץ 2024.

הצעה שחברות שיש להן מחלוקות מס עם רשות המיסים לא יוכלו לגשת למכרז על מפעלי ים המלח. בעבר היו לקבוצת ICL מחלוקות עם החשב הכללי במשרד האוצר בעניין התמלוגים, ולבסוף בורר פסק לטובת המדינה.¹³

לצורך היערכות לחידוש תקופת הזיכיון, החליטה הממשלה על הקמת צוות בין-משרדי לעניין עתיד הזיכיון במפעלי ים המלח בראשות הכלכלן הראשי דאז במשרד האוצר, יואל נווה. לפי המלצות הוועדה יש להמשיך בהפקת המינרלים מים המלח, בגין היתרונות הכלכליים למשק; יש לחתור ליצירת שוויון בין הצעת קבוצת ICL להצעות אחרות, לרבות אישור השקעות חדשות על ידי הקבוצה; לקבוצת ICL זכות סירוב ראשונה בקבלת הזיכיון.¹⁴ בחודש ינואר 2019, הגיש הצוות את הדוח הסופי. מהדוח הסופי שפורסם בינואר 2019 עלולות הנקודות הבאות:¹⁵

חוסר ודאות. קיים חוסר ודאות בנוגע לעתיד הזיכיון, דבר העשוי להשפיע לרעה על המשך השקעות, על תחזוקה נאותה של הציוד ועל ערך הזיכיון העתידי. לכן מוצע להקים צוות שיוודא שבעל הזיכיון ממלא את חובתו לפעול "בשקיפה ראויה" על פיתוח וניצול יעיל של המחצבים. לשם כך, המדינה יכולה להשתמש בזכויות הנובעות מ"מניית הזהב" שיש בידיה במפעלי ים המלח. הוועדה המליצה לצאת למכרז (כמפורט בהמשך) מוקדם ככל הניתן.

המשך הפקת המשאבים מים המלח. תימשך הפקת המשאבים מים המלח, תוך הגבלת ההשפעה הסביבתית. המשך ההפקה הוא לאור התועלת הכלכלית הגדולה שיש למדינה, ובפרט לדרום הארץ, מפעילות זו.

גיבוש תנאים חדשים לפעילות ההפקה מים המלח. זכויות וחובות בעלי הזיכיון, צמצום שטח הזיכיון, הגבלת כמות מי הים אותם מותר לשאוב, תמרוץ שימוש יעיל במים הנשאבים, אחריות על נזקים סביבתיים ועוד.

רישיון ההפעלה יינתן באמצעות מכרז תוך קביעת מחיר מינימום המשקף את ערך המשאבים.

המשך הפקת משאבים על ידי גורם פרטי. לאור יתרונות של גופים פרטיים בניהול עסקי, ובמיוחד ניהול עסקים בינלאומיים, מומלץ כי לא המדינה תפעיל את הפקת המשאבים. עם זאת על המדינה להיערך לאפשרות כי בסופו של דבר היא זו שתקבל לידיה את פעילות מפעלי ים המלח במידה ולא תתקבל הצעה מעל מחיר המינימום שנקבע.

הקמת המנגנון לאישור השקעות בעשר השנים האחרונות לתקופת הזיכיון ולפיקוח על פעילות של כ"ל, על מנת להבטיח כי כ"ל פועלת באופן מספק לשמירת ופיתוח משאבי הטבע, כך שלא ייוצר מצב בו עקב חוסר השקעות הצעות המכרז יהיו נמוכות.

שינוי מבנה התמלוגים. בעבר התעוררו מחלוקות לגבי גביית התמלוגים בין החברה לחשכ"ל והיו דיונים מתמשכים בבתי משפט, בעיקר בגין חישוב תמלוגים על מוצרי המשך. לכן מוצע כי ימצא מנגנון פשוט יותר תוך שמירה על אותה רמה של הכנסות המדינה.

הבטחת מכירת חומרי גלם המופקים בישראל לצרכנים מקומיים, על מנת שתהיה וודאות להמשך פעילות מפעלי ההמשך של אי.סי.אל. בישראל אף אם הם לא ייזכו במכרז.

¹³ משרד האוצר, החשב הכללי, [בוררות התמלוגים מול חברת מפעלי ים המלח](#), 15 ביולי 2020.

¹⁴ ועדת הכספים, פרוטוקול, [המלצות הצוות הבין-משרדי לעניין עתיד הזיכיון במפעלי ים המלח](#), 6 ביוני 2018.

¹⁵ משרד האוצר, [הצוות לעניין פעולות הממשלה הנדרשות לקראת תום תקופת זיכיון ים המלח](#), ינואר 2019.

הסדרת נושא הפטור מתשלום על שימוש במי תהום. לפי חוק המים, על המשתמשים במים לשלם לרשות המים והביוב בגין השימוש. בשנת 2021 החליט משרד המשפטים כי לכי"ל יש פטור מתשלום של 65 מיליון ש"ח לרשות המים והביוב.¹⁶ במאי 2023 בעקבות עתירה לבג"ץ,¹⁷ הורה בית המשפט העליון למדינה ולרשות המים לנמק מדוע ניתן פטור לקבוצת ICL. הצוות ממליץ להסדיר נושא זה בהתאם לחוק המים, כך ששימוש במי תהום לא יהיה חלק מהרישיון העתידי.

הבטחת המשך קציר המלח. כיום קציר המלח, הנועד למנוע עליית מפלס המים בבריכות האידוי, נעשה בעקבות החלטת ממשלה והסכמות עם חברת כי"ל. מוצע כי נושא קציר המלח יוסדר ויוגדר באופן משופר ברישיון ההפקה החדש. כמו כן, מוצע כי ייקבע עומק וגובה בריכות ים המלח, שהן הבסיס למתחם המלונות בדרום ים המלח.

קביעת כמות הפקת אשלג מזערית במטרה למנוע פגיעה בהכנסות המדינה. המדינה תוכל לדרוש את קבלת הזיכיון מחדש במקרה בו הזוכה במכרז לא יפיק כמות זו, בין אם עקב כשל ניהול-תפעולי, ובין אם מסיבות עסקיות.

בחינת היבטים סביבתיים במסגרת הרישיון העתידי, בעיקר שאיבת מים מהאגן הצפוני התורמת לירידה במפלס ים המלח. מומלץ לקובע תקרה על סך השאיבה השנתית, וליצור תמריץ כלכלי לשימוש יעיל במים הנשאבים, כך שיכלול את ההשפעות החיצוניות השליליות של שאיבת מי האגן הצפוני ותרומתן לירידת מפלסו ולפגיעה בסביבה. בדיון בוועדת הצעירים בכנסת ב-18 במרץ 2024, ביקשה הוועדה מהמשרד להגנת הסביבה להשלים סקר סביבה בנושא ולבחון את המלצות "ועדת נווה" לפי לוחות הזמנים בתהליך המכרז העתידי.¹⁸

4. היבטים ציבוריים נוספים הקשורים למפעלי ים המלח

חלוקת תשלומי ארנונה. מפעלי ים המלח ממוקמים באזור סדום, בשטח השיפוט של המועצה האזורית תמר, שבה התגוררו בסוף 2022 כ-1,594 תושבים. הכנסות מהתקציב הרגיל במועצה האזורית תמר בשנת 2022 היו כ-118,442 ש"ח לנפש לעומת 8,001 ש"ח לנפש בממוצע הרשויות המקומיות – פער של כ-1,380%, הנובע בעיקר מארנונה מעסקים בסך כ-134 מיליון ש"ח (ממ"ה בסדום ומבתי המלון בעין בוקק).¹⁹ בסוף 2021 החליטה שרת הפנים לאמץ המלצה של ועדת גיאוגרפית דרום לחלוקת ההכנסות מהארנונה של מי"ה לעשר רשויות מקומיות בדרום.²⁰

סוגיות תכנון ובנייה. כאמור לעיל, בזיכיון הנוכחי ניתן למי"ה חופש רב לפעול בתחומי שטח הזיכיון, ובתיקון לחוק משנת 1995 היא הוכפפה להוראות חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה-1965, למעט סייגים.

אחריות סביבתית. על פי דוח מרשם פליטות לסביבה של המשרד להגנת הסביבה לשנת 2022,²¹ סל העלות החיצונית השלילית בגין פליטות לאוויר היתה כ-14 מיליארד ש"ח. משקל העלות החיצונית בגין פליטות לאוויר של 15

¹⁶ ועדת הכלכלה, פרוטוקול, [משרד המשפטים פטר את מפעלי ים המלח מחוב של 65 מיליון שקל](#), 15 בנובמבר 2021.

¹⁷ [עתירה לבג"ץ של אדם טבע ודין בנושא פטור מתשלום דמי מים](#), 2022.

¹⁸ הכנסת, הוועדה המיוחדת לענייני צעירים, [חדשות הוועדה](#), 18 במרץ 2024.

¹⁹ הלמ"ס, [קובץ רשויות מקומיות 2022](#), עודכן: 25 בפברואר 2024.

²⁰ משרד הפנים, [ההכנסות מארנונה של מפעלי ים המלח יחולקו בין 10 רשויות](#), 11 בנובמבר 2021. לפי מועצה אזורית תמר תמשיל לקבל 30 מיליון ש"ח הכנסות ארנונה ממ"ה, ו-32 מיליון ש"ח יחולקו לרשויות המקומיות הבאות: ערד - 13.5%, דימונה - 16%, ירוחם - 12.2%, כסיפה - 11.9%, ערערה בנגב - 12.2%, נווה מדבר - 7.5%, אל קסום - 7.8%, רמת נגב - 10.4%, הערבה התיכונה - 8.5%.

²¹ המשרד להגנת הסביבה, [מרשם פליטות לסביבה דוח שנתי 2022](#), ספטמבר 2023.

מפעלים היווה כ-75% מסך העלות החיצונית, וביניהם שני מפעלים של קבוצת כי"ל. מפעל רותם אמפרט נגב עם עלות חיצונית כוללת של **368 מיליון ש"ח**, ומפעלי ים המלח עם עלות חיצונית של **188 מיליון ש"ח**. על פי הדוח השנתי של קבוצת ICL, בעקבות קריסה חלקית של סוללה בבריכת אידיו של מפעל רותם אמפרט בשנת 2017, שגרמה לפגיעה בנחל אשלים, הוגשו כמה תביעות כנגד החברה. בשנת 2022, הושג הסכם פשרה בגין תביעות אלו, בין היתר מול רשות הטבע והגנים, ובמסגרת הפשרה, חברת ICL תשלם פיצוי של 115 מיליון ש"ח.

תרומה כי"ל לכלכלת הנגב. מפעלי קבוצת כי"ל פרוסים בדרום ים המלח (כרייה), באזור ערד והמכתשים (כרייה) וברמת חובב (עיבוד המינרלים). על פי דוח BDO, כ-12% מהמועסקים בערד, בדימונה ובירוחם עובדים בקבוצת כי"ל, וכ-20% מהשכר בערים אלו נובע מפעילות קבוצה זו. יתר על כן, בחברה מועסקים ישירות ובעקיפין כ-5,600 בדואים, שהם כ-16% מהמועסקים הבדואים במגזר העסקי. על פי חישובי BDO, בשנת 2019 נאמדה התרומה הכוללת של ICL לכלכלת הנגב ב-10.7 מיליארד ש"ח מתוך כ-14.9 מיליארד ש"ח בכלל הארץ.

5. נקודות לדין

- כחלק מתנאי הזיכיון כיום, לחברת כי"ל ישנה זכות סירוב. כך, במקרה בו הצעתה לא תזכה, היא תוכל להשוות לתנאי ההצעה הזוכה, ובכך לזכות בזיכיון. זכות זו מהווה חסם בפני תחרות אופטימלית במכרז. ואף עשויה להיות חסם בפני מתחרים פוטנציאליים לגשת למכרז,²² מה גם שמספר המתחרים האפשריים מצומצם מראש.²³ כיצד המדינה נערכת לפתור את הבעייתיות הנובעת מזכות הסירוב של כי"ל? האם יש למדינה הערכה מהו מחיר המינימום אותו תדרוש במכרז? האם ישנה הערכה של ערך הנכסים, אותו תצטרך לשלם המדינה במידה ותיקח את הזיכיון לידיה?
- אחת מהמלצות הצוות לעניין פעולות הממשלה הנדרשות לקראת תום תקופת זיכיון ים המלח היתה להיערך ולצאת למכרז מוקדם ככל שניתן לפני תום תקופת הזיכיון, האם נעשו כבר פעולות בעניין והאם התחילו בכתיבת המכרז?
- המלצה נוספת הייתה הקמת מנגנון לאישור השקעות, האם הוקם מנגנון כזה?
- לאור מורכבות גבית היטל רווחי יתר ובעיקר לגבי אופן חישוב ה"רכוש הקבוע", האם המדינה שוקלת לשנות את אופן חישוב ההיטל במסגרת המכרז, למרכיב בזכייה במכרז (כפי שנהוג בחלק משדות הגז הטבעי בארה"ב) או לשיטת מבוססת תמלוגים מהמכירות?

²² פרופסור מוטי פרי, [ניתוח המבנה התחרותי של הפעילות הכלכלית בים המלח ובחינת תהליך המכירה האופטימלי](#), ינואר 2018.

²³ ירום אריאב, [זיכיון ים המלח - ניתוח רוכשים פוטנציאליים](#), יוני 2017.